

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
รายงานสภาพการใช้ที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2554

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ มีเนื้อที่ 20,493.96 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,808,728 ไร่ เท่ากับร้อยละ 12.12 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี พ.ศ. 2552 มีประชากรประมาณ 2.57 ล้านคน ความหนาแน่นของประชากร 125 คนต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองนครราชสีมา มีประชากรหนาแน่น 577 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ อำเภอแก้งสนามนาง 349 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอวังน้ำเขียว 37 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา, 2554) จากรายงานของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมามีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาประจำปี 162,974 ล้านบาท และมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว 58,095 บาท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว และการทำปศุสัตว์ ซึ่งมีรายได้ประมาณร้อยละ 20.7 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด นครราชสีมาปี พ.ศ. 2552 แต่การผลิตภาคการเกษตรก็มีความสำคัญเนื่องจากมีรายได้มากถึง ร้อยละ 79.3 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา, 2554) การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นได้จากปี พ.ศ. 2545 จังหวัดนครราชสีมา มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด 99,028 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 150,987 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2550 และเพิ่มเป็น 162,974 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2552 (สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา, 2553) จากแผนพัฒนาจังหวัด นครราชสีมา 4 ปี (พ.ศ.2551-2554) มียุทธศาสตร์มุ่งเน้นในการเป็นศูนย์กลางของการผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และการท่องเที่ยวของภาค โดยมีเป้าหมายการพัฒนาปี พ.ศ. 2554 คือ เพิ่มผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 2 อันดับแรกได้แก่ ข้าวในปี ให้ได้ผลผลิตรวม 1.91 ล้านตัน และ มันสำปะหลัง ให้ได้ผลผลิตรวม 11.28 ล้านตัน การเพิ่มศักยภาพจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม ผ้าไหม ให้ได้มูลค่า 3,328 ล้านบาท และส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาค โดยมี เป้าหมายให้มีผู้มาเยือน 6.07 ล้านคน รายได้ 9,507 ล้านบาท (กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, ม.ป.ป.)

จากแผนดังกล่าวส่งผลให้จังหวัดนครราชสีมามีประเภทการใช้ที่ดินที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ตามแผนแม่บทงานวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ปี 2553-2554 ซึ่งมีนโยบายให้มีการปรับปรุงแผนที่สภาพการใช้ที่ดินให้ทันสมัย โดยให้มีการปรับปรุงทุก 2 ปี ดังนั้นส่วนวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดทำและปรับปรุงฐานข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินทั่วทั้งประเทศโดยใช้ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงเชิงเลข ภาพถ่ายออร์โธรีเชิงเลข ร่วมกับการสำรวจภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จัดทำแผนที่และรายงานสภาพการใช้ที่ดิน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1. จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 12,808,728 ไร่ จากการดำเนินการสำรวจในปี พ.ศ. 2554 พบว่า สภาพการใช้ที่ดินจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดินได้ดังรายละเอียดดังนี้
  - 1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่รวม 834,127 ไร่ หรือร้อยละ 6.50 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่หมู่บ้าน 488,366 ไร่ รองลงมา ได้แก่ สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ 129,114 ไร่ ตัวเมืองและย่านการค้า 67,856 ไร่ ตามลำดับ
  - 2) พื้นที่เกษตรกรรม เป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุด คือ 8,883,077 ไร่ หรือร้อยละ 69.35 ของเนื้อที่จังหวัด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ นาข้าว 4,226,898 ไร่ มันสำปะหลัง 2,156,682 ไร่ อ้อย 1,010,354 ไร่ ข้าวโพด 587,135 ไร่ และยูคาลิปตัส 316,233 ไร่ ตามลำดับ
  - 3) พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่รวม 2,274,067 ไร่ หรือร้อยละ 17.76 ของเนื้อที่จังหวัด โดยพื้นที่ป่าดิบสมบูรณ์มีเนื้อที่มากที่สุด 1,282,047 ไร่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ 386,984 ไร่ และ ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู 320,194 ไร่ ตามลำดับ
  - 4) พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่รวม 300,151 ไร่ หรือร้อยละ 2.35 ของเนื้อที่จังหวัด โดยเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ มากที่สุด 128,773 ไร่ รองลงมา ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง 74,872 ไร่ และบึง 53,641 ไร่ ตามลำดับ
  - 5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่รวม 517,306 ไร่ หรือร้อยละ 4.04 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ไม้ละเมาะมากที่สุด 338,695 ไร่ รองลงมา ได้แก่ พื้นที่ลุ่ม 90,826 ไร่ พุ่มหญ้า 48,340 ไร่ บ่อทราย 10,600 ไร่ และนาเกลือ 8,615 ไร่ ตามลำดับ

2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2554 ที่สำคัญได้แก่
  - 1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 53,458 ไร่ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงอาจเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว
  - 2) พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 30,414 ไร่ เมื่อพิจารณาเป็นรายพืชที่สำคัญ พบว่า พื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้นมากที่สุด 437,349 ไร่ รองลงมา ได้แก่ พื้นที่ปลูกยูคาลิปตัส 106,794 ไร่ และพื้นที่ปลูกยางพารา 31,627 ไร่ ทั้งนี้เนื่องจากความแปรปรวนของราคาผลผลิตที่เพิ่มขึ้น
  - 3) พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ลดลงจากปี พ.ศ. 2554 จำนวน 44,957 ไร่ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และมีความต้องการพื้นที่ปลูกพืชเพื่อการค้าเพิ่มขึ้น มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การสร้างถนนเข้าสู่พื้นที่ป่าซึ่งมีหมู่บ้านตั้งอยู่ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการค้าที่ดิน และเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งที่พักตากอากาศเพิ่มขึ้น
  - 4) พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 8,501 ไร่ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีความต้องการน้ำใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในปริมาณเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ ใช้น้ำเพื่อทำนา ปลูกพืชไร่ ปลูกพืชผัก และเพื่ออุปโภคบริโภคของประชาชนในหมู่บ้าน
  - 5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ลดลงจากปี 2554 จำนวน 47,416 ไร่ เป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าไม่ละเมาะ ไร่ พื้นที่ลุ่ม เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า เหมืองแร่ บ่อลูกรัง บ่อดิน นาเกลือ ที่หินโพล์ ที่ทิ้งขยะ และพื้นที่ถม ที่เกิดจากเกษตรกรปล่อยพื้นที่ให้เป็นที่ทิ้งร้างมากขึ้น เนื่องจากมีการใช้พื้นที่แล้วได้ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอกับความต้องการมากนัก
3. ข้อเสนอแนะ
  - 1) รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจหลักเพื่อการส่งออก โดยกำหนดพื้นที่ปลูกเป็นเขตการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ หลักที่มีอยู่เดิมของจังหวัดนครราชสีมา เช่น นาข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลังและยูคาลิปตัส พืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่นิยมปลูกมากขึ้นอันเนื่องปัจจัยด้านราคา และนโยบายส่งเสริมของภาครัฐ และเอกชน เช่น ยางพารา เนื่องจากหากมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวชนิดเดียวทั้งจังหวัดจะทำให้ผลผลิตที่ออกมามีราคาตกต่ำ นอกจากนี้การกำหนดเขตพื้นที่ปลูกยังมีประโยชน์ทางการผลิต เช่น การกำหนดที่ตั้งแหล่งรับซื้อ โรงงานแปรรูป และการกำหนดนโยบาย

เพื่อควบคุมคุณภาพผลผลิต เช่น มาตรการลดการเผาอ้อย การเก็บเกี่ยวหัวมันสำปะหลังเพื่อให้ได้ปริมาณ แป้งตามที่ต้องการ ซึ่งจะเป็ผลดีต่อเกษตรกรและการส่งออก เป็นต้น

2) รัฐควรมีมาตรการต่อการบุกรุกเขตป่าไม้ที่จริงจัง เนื่องจากยังพบว่ามีการบุกรุกเขตป่าสงวนเพื่อเข้าไปอยู่อาศัย และทำกิน ซึ่งเห็นได้ว่าการเพิ่มอัตราการผลิตส่วนใหญ่เกิดจากการเพิ่มปริมาณเนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูก มากกว่าการส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตจากการจัดการที่ดี เช่น การส่งเสริมการพัฒนาระบบการปลูกมันสำปะหลังเพื่อให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 5 ตันต่อไร่ การปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี การใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในการเพาะปลูกเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกพืชไร่ ประเภทข้าวโพด อ้อย และมันสำปะหลังเพื่อให้ใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน

4. ประโยชน์ที่ได้รับ

1) ได้ทราบถึงสถานการณ์การใช้ที่ดินของจังหวัดนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2554 รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2554

2) สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแผนการใช้ที่ดิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3) หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาสามารถนำข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลข ไปเป็นฐานข้อมูลในการประกอบการวิจัยและค้นคว้า

4) สามารถนำข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลขไปใช้ในการคาดการณ์ผลผลิตพืชเศรษฐกิจล่วงหน้า เพื่อวางแผนพัฒนาพืชเศรษฐกิจในอนาคตได้เป็นอย่างดี